

NOSOCOMIUM

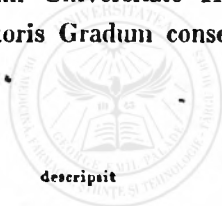
CIVIUM PESTIENSIVM

A D

SANCTVM ROCHVM,

quod,

Consensu et Auctoritate Inctytae Facultatis Medicae
in Regia Scientiarum Universitate Hungarica, dum
Medicinae Doctoris Gradum consequeretur,

descripsit

JOSEPHVS SCHWARCZL

ejusdem Nosocomii h. t. Assistens Medicus primarius.

Theses adnexae publice defendentur in Palatio Universitatis
majori mensis Augusti die 1834.

PESTINI,

TYPIB TRATTNER-KÁROLYIANIS.

MAGNIFICO AC SPECTABILI

DOMINO

LUDOVICO A JOHN

SACRAE CAESARAE ET REGIO-APOSTOLICAE
MAJEST. AD EXCELSUM CONSILIUM REGIUM
LOCUMTENENTIALE HUNGARICUM
CONSILLARIO,

NOSOCOMII AD STUM ROCHUM

A PLURIBUS ANNIS

COMMISSARIO REGIO.

V I R O

ERUDITIONE, HUMANITATE, NOBILITATE

I N S I G N I,

FAUTORI BENIGNISSIMO

I N

SEMPITERNUM GRATI ANIMI

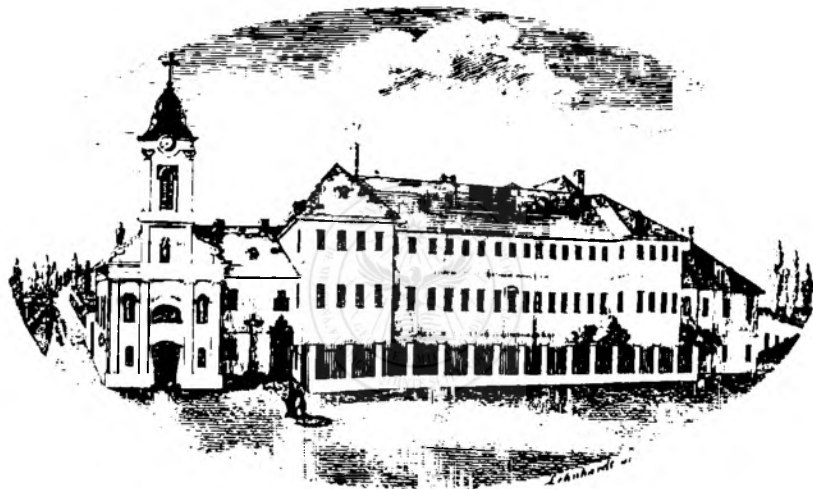
E T

PROFUNDISSIMAE VENERATIONIS MONUMENTUM

PRIMITIAS HAS LABORUM SUORUM

SACRAS ESSE VULT

AUCTOR.

PESTANUM CALAMITOSORUM DOMICILIUM.

FRANCISCO. II. M. THERESIA.

AVGG. CONJVGIBVS.

JOSEPHO. ARCHIDVCE. REG. LOCVMT.

STRENI. CIVES. PESTANI.

INTRA. BIS. QVINQVE. ET. VNVM.

MENSES.

ARDVIS. LICET.

BELLI. GALLICI. TEMPORIBVS.

IIANC. FABRICAM.

CONATV.

PIO. SOLERTI. MVNIFICO.

AD. FASTIGIVM.

ET. HVNC. DECOREM. EVEXERVNT.

M. DCC. XC. VI.

Mens aeterna Dei, quae sacris et arcanis moderatur legibus orbem, in dulce lenimen calamitatum et miseriarum, fragilis et imbecilis humanae naturae comitum, commiserationis sensum humano cordi insitum esse voluit, unde nullo etsi officii stimulo urgente, interna quadam animi commotione impellimur ad succurrendum adflctis, ad recreandum miseris perditos; nec ulla ex re svaviorem iucunditatem, maioremque imo pene divinam persentiscimus voluptatem, quam ubi nostra opera et auxilio servatum quempiam conspiciamus.

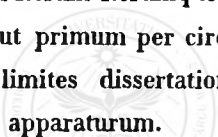
Beneficus hic sensus nullo tempore, nullo unquam in populo tam conspicuus erat, quam in subditis **Sacratissimae Suae Majestatis FRANCISCI I^{mi} Imperatoris et Regis nostri vere Apostolici**, qui pio suo exemplo a dimidio fere seculo benignissimo sceptro subjectis ad virtutes omnes praelucet. Testantur id innumera monumenta in omni ditone Austriaca „*arduis licet belli gallici temporibus*“ ut inscriptio nostra dicit, ad consolationem adflctae

humanitatis erectorum institutorum. Non mirandum itaque si et cives Pestani oculis in Patrem Patriae, miserorum tutorem et praesidium, dulce decusque omnium directis, breve intra undecim mensium tempus, collata undique munificentissime pecunia, aedificium vere regale in commodum miserorum morbo afflictorum extruxerint.

Cives quidem hi longo jam antea tempore hospitium morbo fractis destinatum suo aere intertenebant, ast cum hoc, incremente in dies inquilinorum numero, copiam egentium capere non amplius posset, non pauci humanissimo animo id pervidentes, magnam suae substantiae partem in ampliandum hoc institutum testamento conscripto reliquerunt: sicque urgente viro integerrimo MICHAELE HAFFNER moles, quam Lector benevole parva in imagine cernis exstructa, et sensim investita est ita, ut vigesima quarta Maii 1798 jam aeger primus assummi potuerit. — Tardius cum hocce instituto alia duo prius jam existentia coniungebantur nimirum: ptochotrophium fundationis Pintérianæ pro civibus et aliud, pro quodam ad aerarium civicum contribuentibus, nunc ex morbo aut senio ad promerendum panem invalidis. — Be-

neficam huius instituti activitatem• vel id solum demonstrat, quod intra triginta quinque nunc elapsos annos 63673 aegri suscepti, atque ex his adminus quadraginta nullia gratuito tractati fuerint.

Dum paucis nunc sequentibus pagellis instituti saluberrimi descriptionem cruditorum iudicio, legibus academicis satisfacere cupiens subiicio, non me latet multa in ea desiderari; quare indulgentiam lectorum iterum iterumque exoro, simul promittens, me ut primum per circumstantias licuerit, exactiorem, limites dissertationis utique multum excedentem, apparatusum.

S e c t i o I.

Situs nosocomii et descriptio aedium.

Fundus, quem institutum hoc occupat, in suburbio Josephino bis mille passibus ab urbe interiori orientem versus, qua nimirum via Kerepesinum ducens decurrit, loco elevatori situs, est formae regulariter quadrangularis et 2809 orgias quadratas (53×53) dimensione sua complectitur. Latere occidentali respicit civitatem et foro utcumque amplo ab anteposita serie domuum separatur; latere septentrionali adjacet viae publicae Kerepesiensi satis latae; orientali limitatur fundo privato pro nunc vacuo; meridionali vero platea minori (Schützengasse) a domibus adjacentibus sejungitur, sicque hucdum undique liber est.

In fundo hoc plura exstant aedificia diversis benefici hujus instituti usibus inservientia: In angulo occidentali septentrionali est A) Ecclesia, quam cum aedificio principali in latere occidentali decurrente nectit B) domus intergerina unius contignationis. Ipsum C) aedificium principale fronte et duabus alis procurrentibus constans duarum est

contignationum, et finitur in angulo occidentali meridionali domo F) unius contignationis, ei immediate nexa; praeterea adnexas habet duas D. E) alas laterales orientem versus sub angulo recto ex eo prorumpentes, ejusdem cum principali altitudinis. — In latere septentrionali retro ecclesiam duae sunt domus minores G. H) ab hac, et a se invicem portis majoribus separatae. Similes domus I. K) symetrice cum prioribus exstructae adsunt in latere quoque meridionali. Reliquum fundi spatium efficit aream L) per alas laterales aedificii principalis ultra medium in tres partes divisam latere orientali muro satis alto cinctam.

A) Ecclesia haec anno 1711 tempore pestis in ambitu hujus civitatis dirissime saevientis per cives, viris magistratualibus ad latus murariorum vices operariorum gerentibus exstructa, et honoribus Sancti Rochi dicata, 15 orgias longa et 5 lata, 400 circiter hominibus capiendis sufficit. Anno nunc decurrente sub cura moderni Parochi, Admodum Reverendi Domini Joannis Wohldran, pia ejus solertia effectum est, ut penitus renovata novis aris, et campanis provisa fuerit.

B) In domo intergerina est infra contignationem janua, ducens ad atrium nosocomii, et habitatio janitoris; supra contignationem vero est oratorium pro aegris, convalescentibus, et personis curam nosocomii gerentibus, ac cubile pro nunc unius ex Assistantibus medicis.

C) In aedificio principali :

a) infra contignationem primam (im Erdgeschoß) immediate penes atrium nosocomii in ala procurrente septentrionali est ascensus principalis in contignationes superiores; et sub Nro I. conclave procoëtone (Vorzimmer) instructum, olim pro assumptione aegrorum destinatum, nunc in pharmacopaeam et ejus laboratorium conversum. In ipso aedificio frontali sequitur sub Nro II. cubile amplum nunc in duas partes divisum a Provisore pharmacopoeae, et ejus famulo inhabitatum; sub Nro III. cubile priori simile, in quo nunc aegrorum, opem instituti hujus impetrantium, inscriptio suscipitur; olim labris instructum, et pro mundandis aegris neosusceptis destinatum erat. — Sub Nro IV. V. et VII. sunt cubilia ampla pro receptione virorum, morbis ad chirurgiae sphaeram pertinentibus adfectorum destinata, 29 lectis instructa. Inter Nrum V. et VII. sub Nro VI. est cubile Assistentis chirurgi, cum culina communi. In ala procurrente meridionali sub Nro VIII. unicum est cubile amplum 15 foeminas morbis externis laborantes recipiens.

b) In prima contignatione, et quidem in ala septentrionali sub Nro XXI. et XX. est habitatio Parochi nosocomialis e duobus cubilibus, et culina constans; sequitur sub XIX. cubile, quod nunc per pharmacopoeae Provisoris sodalem inhabitatur. Sub Nris XVIII., XVII., XV., et XII. sunt cubilia ampla pro viris morbo interno decum-

bentibus destinata et 17 lectis provisae (horum ultimum jam in ala procurrente meridionali situm est); in medio horum cubilium sub Nro XVI. est habitatio Assistentis medici alterius cum simili, ut in tractu infimo, culina communi.

c) In secunda contignatione sub Nro XXIII. sunt duo cubilia separata cum procoëtone quorum fenestrae clathris ferreis provisae sunt, et in quae vesani nobilioris conditionis recluduntur; sequuntur sub Nro XXIV. et XXV. duo cubilia separata, singulum unico lecto instructum pro hospitibus nobilioribus curae nosocomiali se concedentibus, perinde sub Nro XXVI. est cubile separatum 5 lectis instructum eodem fini adaptatum; sub Nro XXVII. cubile amplum continens 14 lectos pro foeminis; sub Nro XXVIII. cubile cum culina pro Assistente medico aegrorum in tractu hoc decumbentium curam gerente, nunc a scriba ordinario cancellariae nosocomialis inhabitatum; sub Nro XXIX. cubile cum 12 lectis nunc viris repletum; tandem sub Nro XXX. cubile in ala procurrente meridionali simile cubilibus sub Nro XII. et VIII., 15. lectis provisum foeminas recipiens.

D) In ala laterali septentrionali:

a) Infra primam contignationem sunt gradus angustiores ad superiores contignationes ducentes; dein cubile cum culina a mediastinis inhabitatum; sequuntur duo cubilia ampla interje-

cta culina, unum pro viris, aliud pro foeminis beneficio foundationis Pintérianæ utentibus; juxta cubile foeminarum decurrentis ambitus pars resecta et reponendis vestibus aegrorum (Garderobe) adaptata est.

b) In contignatione prima juxta gradus est culina, reliquum vero tractum occupat cubile amplum 30 foeminas senio confectas aut tabidas recipiens, cum adjacente camera ex ambitu resecta, quæ asservandæ suppellectili nosocomiali inservit.

c) In contignatione secunda similis est subdivisio, et inhabitatur per viros senio confectos 18.

E) In ala laterali meridionali:

a) Infra primam contignationem sunt:

1mo gradus, 2do habitatio obsoniatoris tribus cubilibus constans, cum culina ampla, et promptuario. Ultima vero tractus hujus pars in duo cubilia divisa, 7 lectis instructa et recipiendis captivis morbo correptis, a domo civica scopo curationis huc transmissis adaptata, ambitus vero ante haec cubilia existens pro vigiliis servandis reclusus est.

Cubilia, haec antea Balnearium constituebant.

Tantum sub hac ala existunt cellaria.

b) In contignatione prima est cancellaria; reliquum tractum inhabitat Inspector ac una Oeconomus instituti.

c) In contignatione secunda penes gradus sub Nro XXXI. est cubile pro recipiendis 9 gravidis cum suis neonatis; sub Nro XXXII culina, retro hanc cubicellum pro duabus parturientibus et penes eam camera, in qua requisita quaequam obstetricia reconduntur; in nexu cum cubicello parturientium sub Nro XXXIII. est cubile gravidarum partum exspectantium, nunc 7 aegrotis foeminis repletum. Sequitur sub Nro XXXIV. cubile tribus gravidis solventibus destinatum, et aliud sub Nro XXXV. clathris ferreis provisum, in quo nunc requisita diversa deposita sunt.

F) In domo adnexa, cum Ecclesia et domo intergerina symetrice exstructa:

a) infra primam contignationem est habitatio chirurgi in nexu cum habitatione Obstetricis;

b) in contignatione vero ipsa est habitatio Directoris, et primarii Medici cum cubili sessionali et Bibliotheca instituti.

In hac asservantur Protocolla medica ab erecto instituto usque annum proxime elapsum et collectio ampla librorum, omnis aevi classicorum a Magn. quondam Directore Andrea Bossányi nosocomio legata, quae recentiori tempore omni anno impensis nosocomii augetur; praeterea instrumentarium chirurgicum sat completum a c. artificibus Malliard, et Gockl Viennae confectum; machina electrica, et apparatus magneticus.

Aedes hae, medio ambituum reclusorum et fenestris provisorum per totam earumdem log-

gitudinem in singulo tractu a tergo cubilium decurrentium, inter se connexae sunt.

G) In domo minore, pone ecclesiam sita, est habitatio aeditui, camera una requisitorum crudiorum, et camerae quatuor ambitu conjunctae pro recipiendis vesanis, aut secus morbi genere, moralitate, aut aliis ex causis a caeteris aegrotis separandis.

H) Altera domus in latere hoc Septemtrionali existens est domus mortuorum in duo cubilia et unam cameram satis amplam subdivisa. Cubile primum fornace et lecto provisum pro hominibus apparenter mortuis resuscitandis, secundum pro sectionibus pathologicis et medico-forensibus, camera vero deponendis cadaveribus destinata est.

I) Domus in latere meridionali orientem versus e regione domus mortuorum posita in tres partes divisa, continet cubile et culinam pro lotricibus instituti, et conclave in tres rursus partes subdivisum, constituens balnearium quinque labris instructum.

K) Domus altera symetrice cum domo G) exstructa in varias cameras, et stabula subdivisa est.

In Angulis, ubi alae laterales ex aedificio principali prorumpunt, ex ambitu tam aedificii principalis quam alarum lateralium adest aditus ad latrinas utrinque octo, adeoque in tribus tractibus in summa 48, quarum canales in cloacam

communem concurrunt; adsunt praeterea latrinae duae in domo adnexa cum propria cloaca.

L) Areae pars media latior consita est arboribus, umbram reficientem aegris largientibus, scamnis pluribus hinc inde collocatis; adsunt praeterea putei quinque, quorum praesertim ille retro ecclesiam (der Einsiedler Brunn) aquam purissimam et sapidissimam largitur; reliqui tres ponc alas laterales, et quintus ad domum lotricum et balnearium positus est.

Cum vero ab exstruktionem nosocomii impopulatio civitatis ad triplum fere adcreverit, aedesque nosocomiales, in illius consequentiam pari ratione multiplicatum, numerum aegrorum non amplius recipere valerent; hinc provida ac humanissima resolutione Amplissimi Magistratus domus in platea Sándoriana sita (G e m s e) pro filiali nosocomio designata, et recipiendis 50 aegris adaptata est.

S e c t i o II.

Instituti administratio.

1-mo Status Personalis.

Personae in hoc instituto diversa officia exequentes triplicis sunt ordinis; nimirum: oeconomicae prospicientes (personale oeconomicum), aegrorum curam gerentes (personale medicum),

et tandem personis institutum inhabitantibus beneficia religionis administrantes (personale ecclesiasticum).

A) Personale oeconomicum.

1-mo. Inspector, et simul Oeconomus instituti, qui denominatur per Magistratum Civicum, administrat omnem rem oeconomicam, et salario annuo 400 fl. provisus est.

Inspectoris munus inde ab erecto nosocomio gesserunt:

D. D. Jac. Wass, Andreas Mitterpacher Franc. Gruber; nunc inde ab Anno 1808 Sp. D. Dem. Radoicsics Senator ad honores, cujus valetudinarii vices gerit P. D. Georg. Schumayer.

2-do Ad latus sui habet scribam ordinarium cum salario annuo 200. fl. et 3-o scribam diurnistam cum diurno 30. xr. 4-o. famulum cancellariae, qui simul instituti cursor est. 5-o. Janitor et simul conservator vestium cum solutione menstrua 11. fl. 40. xr. securitati aedium invigilat, et claves omnium aedium conceditas habet; huc pertinent: 6-o. mediastini tres, qui labores crudiores in instituto obvios, utpote sectionem lignorum, calefactionem furnorum, accensionem lampadum et alia perficere tenentur; 7-o lotrices tres quarum una, plerumque janitoris uxor, reliquis duabus praeposita immundam suppellectilem lineam a parabolanis recipit, et mundatam restituit. 8vo Huc spectat denique obsoniator,

cum suis famulis, aegros et alios beneficio instituti utentes alimentis et potulentis pro defixo praetio providens.

Qua Scribae ordinarii inde ab erecto instituto serviverunt D. D. Ant. Stockinger, Jos. Habalay, Joh. Georg. Windisch, Mich. Tahy, Chr. Alb. Arnold, Franc. Neubauer, Joh. Schlegel, Anton Daamen; nunc ab Anno 1824. D. Joannes Ruzsanszki caesarum Juratus Advocatus.

B) Personale Medicum.

Huic praeest 1-o. Medicus primarius, qui simul Director totius instituti et una Physicus primarius Civitatis est, denominatur per Magistratum qua Patronum instituti, et salario 800. fl. provisus existit.

Dignitatem Directoris inde ab erecto instituto gesserunt Sp. D. Michael Haffner, Magn. Cons. Franciscus a Bene ad Regiam Scientiarum Universitatem Hungaricam Facultatis Medicae Senior et Professor Med. pract. etc. etc, Mag. Cons. Andreas Bossányi de eadem; ab anno vero 1825. usque hodiernum in diem indefesso zelo saluti aegrorum ac totius instituti invigilat de Patria meritissimus Sp. Dominus Leopoldus a Windisch Med. et Chir. Doctor Inclyt. Com. Nitriensis Tab. Jud. Assessor etc. etc.

2do. Ad latus Medici primarii adsunt duo Assistentes medici, quorum primarius et senior aegris in contignatione prima demorantibus, al-

ter vero iis in secunda contignatione existentibus invigilat, et quilibet 200 fl. salario gaudet.

Assistentes Medici ab erecto instituto erant Sequentes:

D. D. Jac. Gali, Mart. Csermak, Anton. Schwinghammer, Dem. Petrovich, Paul Dutchievitz, Josephus Steinhübel, Joh. Sultz, Lud. Brandt, Johan. Schuster, Georg. Baicsevics, Jos. Fleischer, Paul Bastasics, Carl. Bobor, Steph. Rácz, Carl Patatsich, Joh. Schönbauer, Carl. Nngy, Steph. Kamenzky, Thom. Fleischer, Ant. Jankovich, Ign. Havass, Franc. Meltzer, Johan. Streim, Alex. Leop. Pauer, Franc. Szerwirth, Carl. Devan, Jos. Schwarczl, Joh. Eugenius Schwarcz, Victor Ivánchich.

3tio. Medicus secundarius, qui simul Physicus honorarius, cum Assistente medico honorario provident aegros ad nosocomium filiale ex defectu spatii translatos.

Medici secundarii hucdum erant D. D. Jos. Gozleth, Ign. Pauer, hoc vero tempore Cl. D. Josephus Pólya. — Assistentes honorarii Jos. Schwarczl, Math. Korneli.

4to. Chirurgus instituti, qui simul obstetricator et inspector mortuorum, habet salarium annum 400 fl.; huic sors aegrorum in cubilibus inferioris tractus degentium tanquam ordinario concredita est; ad latus habet Assistentem chirurgum cum salario annuo 200 florenorum et chi-

rurgiae candidatum cum honorario menstruo 5 fl., qui deligationem aegrorum perficiunt.

Chirurgi ordinarii et assistentes erant Thom. Fleischer et F. Schneid. — Franc. Szerwirth, Jos. Lánecz, Andr. Wimmer, Jos. Molnár, Ferd. Landgraf, Steph. Reder, Franc. Straub, Simeon Posonyi, Johan. Meszerschmidt, Jos. Fleischer, Fran. Neubauer, Hein. Straka, Jos. Hartwig, Ant. Lóstainer, Ant. Hildenstab, Lad. Hugel, Jos. Bawenits, Ign. Ballossy, Jos. Ószy, Math. Havlitsek, Joh. Riszdorfer, Car. Freyschlag, Anton Weidinger, Andr. Riffel.

5to. Obstetrix cum salario 200 fl.

Pharmacopaeae, quam gremium pharmaceuticum Pestinense pharmacis pro dimidia legali taxa providet, praeest Provisor a gremio constitutus et solutus cum sibi adiuncto sodali, ad labores autem pharmaceuticos crudiores perficiendos utitur famulo pharmaceutico (vulgo laborantio)

Qua Provisores in pharmacopea nosocomiali (quae ab erecto instituto usque annum 1824 per Egr. F. Frübauer pharmacis provisiva fuit) qua Provisores servaverunt D. D. Ign. Vranics, Jos. Kredics, Max. Neichl; actu adest D. Fran. Lust.

C) Personale Ecclesiasticum.

Beneficia Religionis in hoc instituto inde ab ejus erectione usque ad annum 1822. per Capella-

num titulo beneficiati administrabantur, eo autem tempore Ecclesia ad St. Rochum in Parochiam elevata Parocho independente provisa est, salarium hujus est: 260 fl.

Munus hoc Ecclesiasticum omni cum pietatis zelo obierunt, Optatus Magyar Ord. Cap, Joan. Nep. Juhász, et D. A. R. Joan. Vohldrann ab Anno 1831. qua primus Parochus investitus.

2do. Directio Instituti.

Diriguntur omnes res institutum concernentes per peculiarem comissionem, cui nomine Suae Majestatis Sacratissimae praesidet Commissarius per Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum designatus.

Dignitatem hanc gesserunt: Sp. D. FRANC. A ZIRTY, Sp. G. MÁTHE, Illus. D. L. BERZEVICZY; ab anno 1825. usque modernum tempus Magn. Dnus Cons. LUDOVICUS A JOHN, sub cujus imprimis auspiciis institutum hoc feliciora coepit incrementa.

Membra comissionis hujus sunt Director instituti, Inspector, Medicus secundarius et Chirurgus. Fiscus civicus qua Notarius comissionis, Rationum exactor civicus primarius; Orator electae communitatis, cum pluribus electis civibus peculiariter a communitate civium Pestinensium delegatis.

Commissio haec omni mense semel considet, relationes Inspectoris oeconomicas documentis fulcitas excipit, caeteraque negotia instituti per-

tractat; coordinationes necessarias determinat, et de his actis conceptum protocollum Amplissimo Magistratui submittit. — Immediata itaque instituti hujus inspectio est penes constitutam instituti directionem; superior penes Magistratum Civicum, qua Patronum instituti; suprema penes Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum, cui etiam menstrua directionis protocola, pro benigno gratiosa ratificatione, sub-sterni solent.

3tio. Proventus Instituti annui.

Fontes perceptionum instituti hujus sunt sequentes: 1) Capitalium fundatorum interusura. 2) Camerae aeriarii civici subsidium. 3) Praestationes sub transcriptione fundorum. 4) Sub acquisitione jurium civis; 5) a lignorum divenditoribus; 6) a vinis in urbem invectis. 7) Tributum nundinale. 8) Proventus a taxa pro choreis, in locis publicis celebratis. 9) Dimidium proventus unius theatralis productionis. 10) Mulctarum pecuniarum pars a capitaneatus officio defixa. 11) Legata 20 florenos non excedentia. 12) Restitutio expensarum alimentationis captivorum. 13) Proventus Ecclesiae, ac tandem 14) Donaria specialia, summae menstruae aut annuae a benefactoribus quibusdam collatae, et in bursis de septimana in septimanam collectae. Praeter haec accedunt summae a diven-

ditis vestimentis in nosocomio demortuorum gratuito tractatorum; summae pro cura nosocomiali ab aegris juxta taxam defixam solutae, (qui fere quotannis unam tertiam partem summae omnium tractatorum efficiunt).

4to. *Expensae nosocomii.*

Erogationes in nosocomio quotannis sequentes necessariae sunt:

1mo. In comparationem omnis novae suppellectilis circiter 1300—1700 f.

2do. In alimentationem aegrorum 9000—10000 f.

3tio. In procurationem medicamentorum 5000—7000 f.

4to. In salaria officialium 3100 f.

5to. In pensa menstrualia famulitii 2900 f.

6to. In ligna focalia, oleum, et candelas etc. 1400—3000 f.

7mo. In lotionem vestium albarum et repurgationem lectisterniorum 300—400 f.

8vo. In conservationem aedium 450—500 f.

9no. In requisita scripturistica et alias necessitates cancellariae 100 f.

10mo. In Ecclesiam 30—60 f.

11mo. In diversa alia, uti diurna, vecturas et similia 100—300 f.

Si numerus aegrorum quotidie praesens per integrum annum in summam contrahatur, atque

cum expensis nosocomialibus conferatur, apparet: quod anno 18 $\frac{30}{31}$ singulus aeger quotidie nosocomium constiterit 21 $\frac{1}{2}$ xr.; 18 $\frac{31}{32}$ 24 $\frac{1}{2}$ xr.; anno vero 18 $\frac{32}{33}$ 25 xr.

S e c t i o III.

A c t i v i t a s I n s t i t u t i.

Cum restitutio sanitatis curae suae commissorum praecipuum scopum hujus instituti e pia mente fundatorum efficiat, hinc activitas ejus imprimis circa strenuam coordinationem mediolorum ad hunc scopum ducentium versatur. — Media haec naturali suo ordine hoc loco enumerare nunc in animo est.

I m o. A s s u m p t i o a e g r o r u m.

a) C o n d i t i o n e s a s s u m p t i o n i s.

Ad nosocomium pestanum aegri omnis generis, sexus, aetatis et religionis certa tamen cum restrictione assumuntur, etsi illud proprie nonnisi aegris adultis, morbo acuto, aut chronico sanabili adfectis inquilinis destinatum sit. Quicquid autem recipiuntur, aut pro cura eis administrata certam altissimo loco ratihabitam taxam dependendam habent, aut certo ex respectu gratuito curantur.

Ad solutionem taxae stringuntur omnes, quorum facultates praestationi huic sufficiunt. Est autem taxa haec triplex: infima 16 xr., media 36 xr., et altissima 1 fl. pro singula die commorationis in nosocomio, quo ex respectu et triplex classis aegrorum exurgit. Ad hoc autem ut quis pro solutione suscipiatur nihil aliud requiritur, quam ut taxa, classis determinatae aut selectae, pro triginta diebus anticipative deponatur; pro eo vero casu si morbus in longius tempus protraheretur expetitur simul obligatio aegri aut alterius sufficienti hypotheca instructi pro omni fors majori summa. — Ab hac lege excipiuntur sodales opificum et artificum, qui collata determinato tempore in aerarium sui collegii pecunia, peculiares in hunc scopum habent bursas, e quibus pro singulo membro impensae nosocomiales exsolvuntur; hi nimirum nonnisi scheda recommendatoria ab antistite bursae (qui aut electus senior sodalium, aut ipse antistes collegii magistrorum est) provisi illico absque solutione anticipativa assummi possunt.

Immunes a persolvenda taxa sunt:

1mo. Personae omnes ad institutum pertinentes.

2do. Ptochotrophiorum diversorum intra et extra aedes nosocomii existentium membra; attamen beneficia, similibus secus obvenerint, per totum tempus curae e legibus instituti in bonum cassae nosocomialis cedere debent.

3tio. Satellites civici (vulgo trabani) et omnes reliqui ad famulitium civitatis pertinentes, hi schedis commendatoriis a suis superioribus provideri debent.

4to. Captivi e carceribus civicis graviore morbo adfecti per capitaneatus officium id svadente medico ordinario cum hujus testimonio transmissi; ast pro his summa quaequam ab aerario civico dependenda venit.

5to: Foeminae publicae infectae per politiae commissarios comprehensae; uti et omnes in plateis aut aliis in locis publicis inventae personae vagabundae, si morbo quopiam adfectae per officium capitaneatus transmittantur. Pro prioribus tamen facti cum illis lenocinii convicti expensas nosocomii, juxta taxam infimam computatas, de lege persolvere tenentur.

6to. Infortunato casu laesi aut adminus praesentaneo auxilio medico egentes ac ad nosocomium adlati.

7mo. Pauperioris sortis inquilini et servilis conditionis utriusque sexus, si testimonio paupertatis et medici (cujuscunque) de statu morbi provisi Sp. Dni Consulis annutum et subscriptio nem adferant.

8vo. Qui per benefactores nosocomii munificentiores, uti et per patronos lectorum foundationis Feszlianae et Marczibanyianae commendantur;

9no. denique parturientes absque omni exceptione.

b) Modus assumptionis.

Assumptio de regula immediate post matutinam aegrorum visitationem medicam, ubi nimirum numerus lectorum disponibilium innotuit, ab uno ex Assistentibus, quorum quotidie alteri nomine inspectionis hoc munus obvenit, praesente simul Scriba cancellariae perficitur; nihilominus tamen et tardius de die aut noctu advenientes non remittuntur, dummodo adhuc lectus vacuus adsit.

Aegri, qui ob gravitatem status morborum non amplius pedibus valent, per suos familiares quoquo modo ad nosocomium deferri debent: tantum in extraordinario casu, aut ubi solutio determinata praestatur, exmittuntur mediastini cum lectica nosocomiali ad hoc perficiendum. In singulo autem hujusmodi casu necessario praecedere debet percontatio Assistentis inspicientis de eo, an certo suscipi possit aeger aut non, ne fors lectis omnibus jam repletis aeger remitti debeat, et sic noxam capiat.

Aegri advenientes aut adlati a janitore ad conclave sub Nro III. deducuntur, ad quod dato mox a janitore cum peculiari campana signo in-

vitati Assistens et Scriba comparent. Examinantur nunc aegri, secus titulo uno aut altero e prius enumeratis ad assumptionem apti, per Assistentem relate ad naturam et gradum morbi, sine adaequatae distributionis et ne fors necessarii selectus, si nimirum major eorum numerus, ut saepissime fieri solet, confluxisset, quam cui recipiendo nosocomium eo tempore par est. Si ultimum hoc accidit, morbis acutis periculosioribus adfecti iis, qui leviori aut chornico malo laborant, caeteris autem paribus solventes imprimis sodales opificum gratuitam curam ex contra optantibus praeferuntur. — Determinato dein per Assistentem cubili, quo aeger deducendus est, inscribitur a Scriba ejus nomen interim sub numero currente in protocollum nominale (Läufer); dein exaratur schaeda numero eodem currente protocolli provisae lecto aegri mox adfigenda (Bettzettel) continens nomen et cognomen aegri, locum natalem, religionem, aetatem, conditionem vitae, an coelebs vel uxoratus aut nupta, quo sub titulo susceptus et si solvens est, quid anticipative solverit, in altera vero schaeda (Garderobe zettel) conscribuntur vestimenta aegri secum adlata, pecuniae, documenta, fors alicujus momenti etc, etc.; utraque haec schaeda per Assistentem subscribitur.

Schaedae adlatae pro assumptione commendantes transmittentes aut eam admittentes, pecunia deposita, documenta et his similia a Scriba

recepta deferuntur ad cancellariam. Aeger vero, si ipse pedes ad locum destinatum pertingere non posset, eo per mediastinos una cum duobus dictis schaedis transfertur et concernente infirmario (aut - ae) traditur. Aeger vestibus depositis, si necessum, mundatur, in balnearium deducitur, puro indusio nosocomiali providetur, et ad assignatum lectum collocatur. — Vestimenta eius in fasciculum colligata una cum schaeda enumerationem eorum continente janitori pro curanda asservatione traduntur, a quo, si id status eorum exposceret, prius debite mundantur et ventillantur, et sic ad loculum depositorii sub numero protocolli deponuntur.

Parturientes absque omni nunc dicta formalitate quovis diei aut noctis tempore suscipiuntur, et per janitorem obstetrici traduntur, nomen et caetera cancellariae insinuantur, ubi sub numero corrente protocolli adnotantur.

2do. Distributio aegrorum.

Aegri ad nosocomium assumpti servata antiqua subdivisione in externistas et internistas dispescuntur; quibus adhuc accedit sectio tertia parturientium et puerperarum. Externistis adnumerantur omnes, qui morbo ad chirurgiae sphaeram pertinente adfecti sunt. His cubilia infra primam contiguationem aedificii principalis sub Nris. 4. 5. 7. 8. de-

stinata sunt. Omnes reliqui internistarum nomine insigniuntur; hi omnia reliqua cubilia in 1ma et 2da contignatione ac in nosocomio filiali occupant praeter cubilia sub numeris 31. 33. 34 — gravidis et puerperis reservata.

Aliud fundamentum distributionis sistit classis, cui aegri assumpti adpertinent. Triplex, ut superius diximus, distingvitur in hoc nosocomio classis: infima quam taxam infimam solventes et gratuito suscepti constituunt, hi in cubilibus majoribus communibus curantur; media, eorum nimirum, qui taxam mediam dependent, pro quibus cubilia paucis lectis instructa secundae contignationis sub Nro. 26. et 34. adaptata sunt; ac suprema ad quam hospites nobiliores supremam taxam pro cubilibus separatis (23. 24. 25. 35.) dependentes numerantur. — Ab omnibus aliis separati sunt, in Nro. 10 et 11 captivi scopo curationis nosocomio transmissi et ii, quorum personae requisitione peculiari politiae civicae invigilandum est.

In omni sectione et classi mares a foeminis strenue separati, in distinctis cubilibus curantur.

Naturae morbi in distributione aegrorum prohdolor! in nosocomio nostro respectus nullus haberi potest. Magnus enim numerus aegrorum continuo se insinuantium omnem similem, saepius jam tentatam, dispositionem in tantum impedit, ut saepe nec quidem superius adductae distinctiones fieri pos-

sint, verum aeger neoassumptus aut plane nosocomio obtrusus illuc collocari debeat, ubi recte spatium adhuc invenitur; unde non raro internistae inter externistas et vicissim inveniuntur, saepe cubilia integra aliis aegris, quam quibus destinata sunt, replentur. Summe optandum foret, ut ad minus pro morbis contagiosis frequentius occurrentibus, ut syphilide et psora, distincta conclavia adessent. — Vesani quoque non prius ab aliis aegris separantur, quam ubi societati nimis molesti fiunt.

3tio. Instructio cubilium.

Cubilia communia infimae classis tot continent lectos, quot spectata salute aegrorum capere possunt. — Lectus singulus constat: sponda abiagna septem pedes longa et tres et dimidium lata vernice bruneo communiter tincta, sacco stramento referto et desuper posito gausape quadruplicato, quae linteo obteguntur; porro adsunt in eo duo pulvini capitis, unus stramine alter pilis equinis farctus ac indumento lineo (communiter coeruleo) obductus, tegmen efficit lodix amphitapa gossypina colorata subsuto linteo albo. In spondae parte superiore (Kopf:Ende) adfixa est tabula nigra numero lecti provisa, cui inscribitur nomen aegri cum die assumptionis, status morbi et duratio, sub ordinatione vero adscribitur diaeta. Duobus lectis, tribus pedibus ab invicem distantibus, interposita

est bifariam divisa mensula, in qua pro singulo adest cochlear, culter et furcinula cibaria, poculum unius circiter sextarii pro potulentis, phiala vitrea ad assumendas medicinas, quae eidem mensae adponuntur; praeterea mantile, pecten; sputatorium et lagena urinaria. Singulus aeger insuper accipit indusium, mitram dormitoriam, amiculum cubicularium, tibialia, et par crepidarum. — Cubile autem ipsum pro communi usu provisum est: urceis pro aqua pura, pelvi figlina pro lotionem, sellis duabus et una patina patrochli, sputatoriis duobus ligneis majoribus arena repletis, pluribus sellis, velis portatilibus duabus, et lampade. Peculiari vero sub parabolani cura adest scrinium simul mensam efficiens, in quo asservatur suppellex omnis cubili destinata, materiale deligationis, et vincula lorea ad devinciendos delirantes. Adest praeterea horologium. Plura cubilia simul habent patinas et fascias pro venaesectione, syringas pro clysteribus adplicandis, batillum cubicularium, apparatusum Mugdeianum pro suscipiendis vaporibus et in culina communi in quolibet tractu plures ollas et vasa tripodae figlinae pro potibus theatis, cataplasmatibus, clysteribus et aliis coquendis.

Cubilia secundae et tertiae classis eodem fere modo instructa sunt ut priora; ast suppellex omnis elegantior est.

In chirurgico tractu ea occurrit differentia instructionis, quod in singulo cubili ad sit lectus

pro fracturis et apparatus major deligatorius. — In sectione obstetricia adsunt requisita obstetricia, et labra pro balneandis neonatis, praeterea penes singulum lectum puerperae lectulus pro ejus neonato.

In cameris pro vesanis praeter spondam stramine refertam et sellam patrochli nihil continetur.

Quidquid ex utensilibus et suppellectili quoquo modo usu deteritur, corrumpitur aut confringitur id ab oeconomio adlatis et restitutis per parabolanum concernentem fragmentis aut residuis novo permutatur. (das Kaffirn)

4to. Tractamen medicum aegrorum.

Aegri mane tempore hyemali hora 7ma, aestivo vero 6. ab ordinariis visitantur et quidem, in sectione internistarum in nosocomio ipso ordinationem perficit Medicus primarius, in nosocomio vero filiali Medicus secundarius; sub ipsa ordinatione adest simul Assistens concernentis tractus, qui jam ante tempus ordinationis singula ei commissa cubilia inspicit, de statu aegrorum se informat et omnia necessaria praevisae coordinat. Ordinatio fit secundum numerum lectorum, Assistens necessaria Ordinario refert, et ordinationem schaedae peculiari numero protocolli cubilis et lecti ac nomine aegri provisae inscribit. Diaeta ut superius dictum est tam tabu-

lae nigrae quam *schaedae* nunc memoratae adscribitur. — Quae secus circa aegrum faciendae sunt parabolano injunguntur.

Omnes *schaedae* ordinationis unius cubilis asserculo peculiari adfixae terminatae in eo ordinatione immediate in pharmacopaeam transmittuntur.

Postmeridiem circa horam 4 altera instituitur visitatio per Assistentem, sub qua aegri hac die suscepti strictiori examini subjiciuntur, diagnosis quantum fieri potest accuratissima construitur, et illico tabulae lecti una cum caeteris superius dictis adscribitur, et necessitate exposcente illico debita coordinantur.

Terminata hac visitatione vespertina, Assistentes Ordinario observata et a se ordinata referunt, atque in casibus gravioribus consilium Medici primarii expetunt.

Non obstante hoc ordine et aliis temporibus diei, ubi aeger morbo graviori adfectus adfertur, aut ubi in aliquo aegro jam diutius in nosocomio commorante peculiariora se offerunt symptomata, id annunciante parabolano, ab Assistente necessaria coordinantur.

In sectione chirurgica ordinationes medicae in casu leviori et in quantum ad ipsam tractationem chirurgicam spectant, a chirurgo suo Assistenti dictantur; in casu tamen graviori et hic

obligatur consilium Medici primarii expetere aut illius curae aegrum penitus committere.

Quod tractamen medicum aegrorum in hoc nosocomio concernit, id solum adnotandum venit, quod simplicitati summum impendatur studium; formulae quidem aliquae compendii causa in usu sunt, his tamen ordinarius nequaquam adstringitur; sed omnia juxta optimum saum scire ordinat et praescribit, minus parsymoniae, quam salutis aegrorum respectum habens, ita tamen ut omne dispendium evitetur.

5to. Tractamen chirurgicum.

Omnes in nosocomio necessariae encheireses chirurgicae a Chirurgo nosocomii perfici debent. Operationes majoris momenti non nisi ex consilio primarii medici suscipere licet. Deligationem ulcerum, vulnerum etc. etc. quotidie mane hora 5ta socio Assistente absolvit. Si in alia sectione deligatio aegri alicujus, venaesectio, et his similia necessaria sunt, ea quoque immediate post acceptum desuper nuncium Chirurgi perficere tenentur, nisi Assistens medicus concernentis tractus ea sponte ipse exequi velit.

Applicatio hirudinum, vesicantium, sinapismorum, cataplasmatum, fomentationum, injectio clysmatum, inunctiones etc. parabolani, singulus in sibi commisso cubili, perficiunt.

6to. Tractamen obstetricium.

Gravidæ beneficio hujus instituti uti exoptantes ab Obstetrice nosocomii investigari debent; si partus proximus expectatur in nosocomio retinentur, secus vero ea cum inviatiōe remittuntur, ut certo tempore iterum se investigationi sistere velint.

Parturientibus Obstetrix e lege absque exceptione adsistere debet, si tamen quid sub partu accideret, quod manus exercitati Obstetricatoris, aut Medici praesentiam exigeret, inommissis in priori casu Chirurgum, in altero Medicum primarum in auxilium vocare tenetur.

Puerperae cum neonatis quotidie per primarium Medicum, et suum Assistentem invisuntur, ut nefors necessaria coordinare possint.

7mo. Res pharmaceutica.

Medicamenta necessaria secundum schaedas ordinationales quam fieri potest citissime in pharmacopoea praeparantur; parata a parabolanis dato prius eis signo ad sua cubilia in tabulis loculis provisus deferuntur, et secundum adscriptos singulo medicamento numeros distribuuntur.

Potus theatos parabolani in culina communi, uti et cataplasmata hisque similia praeparant.

Quaedam materialia uti sapo oleum malthum aut hordeum etc. sic et hirudines per Oeconomum erga Assistentis assignationem administrari solent.

E schaedis ordinationibus sectionis internistarum Assistens medicus junior, in chirurgica vero sectione Assistens chirurgus similes ordinationes extrahit, et sic quotidianam ordinationem quotidie conscribit et Provisori pharmacopoeae tradit, qui taxam singulo numero adjungit et sis pro subscriptione Medico primario substernit. — Visitatio pharmacopoeae quotannis instituitur per Inclytae Facultatis Medicae Decanum, et per Professores Chemiae et Botanices, praesente simul Directore nosocomii.

Svo. Alimentatio aegrorum.

Alimenta aegris juxta ordinationes medicas ab obsoniatore pro certo pretio administrantur.

Quadruplex autem in hoc nosocomio usu venit relate ad quantitatem alimentationis modus: quadrans portio, aut diaeta tenuis constat tribus jusculis mane, tempore meridiano et vesperi propinandis, et $\frac{1}{4}$ panis; media portio mane jusculo, ad meridiem jure carniū, embammate et dimidio pane, vesperi jusculo constat; $\frac{3}{4}$ portionis efficiunt mane jusculum ad meridiem jus carniū, embamma cum duabus unciis vitulinae, olera farina incocta et $\frac{3}{4}$ panis, vesperi itidem

jusculum; integra vero portio constat mane jusculo, ad meridiem jure carniū, embammate cum duabus unciis vitulinae, oleribus farina incoctis cum 4 unciis carnis bubulae coctae, et integro pane, vesperi ut omnibus jusculo cuminaceo; panis nosocomialis 7 uncias appendit.

Si quae fercula, uti farinacea, lacticinia, fructus cocti, assaturae, juscula vinacea etc. Ordinario necessaria esse viderentur, ea extra ordinem data assignatione, ab obsoniatore parari, ita ita et vinum, cerevisia, acetum, sal etc. per eundem administrari debent.

Ut autem obsoniator requisitam quotidie quantitatem alimentorum accurate et suo tempore administrare valeat, submittitur ei schaedia diaetae per Assistentem primarium illico post visitas medicas confecta a Directore, subscripta, in qua per singulum cubile numerus diversarum portionum, uti et quantitas vini, aceti etc. in peculiaribus columnis inscripta est.

Alimenta aegrorum secundae et tertiae classis a prioribus differunt eo, quod magis exquisita et delicatiora sint.

Tempus alimentationis pro jentaculo est hora 7, pro prandio 11ma et pro coena hora 6 postmeridiana. Cibi parati dato signo per campanam a parabolans ad cubilia in phialis stanneis peculiari tabulae impositi deferuntur, ubi Assistens

inspectionista ejusdem diei ea quoad quantitatem et qualitatem investigare solet.

9no. Respectus munditiei.

Primum praeter medicamenta et alimenta ad feliciter curandos morbos requisitum aër purus est ; hinc cubilia aegrorum ventilatoriis in fenestris instructa sunt, praeterea ut vapores stagnantes e cubilibus efferantur inter duo et duo cubilia camini per parietes decurrunt usque ad pavementum supremum aedium ; hac ratione et eo tempore aër renovatur dum fenestrae ac portae apertae relinqui non possunt. Caeterum renovatio aëris quotidie ternis vicibus mane ante visitam, dein post sumptum prandium, et a meridie rursus post visitam apertis omnibus fenestris et januis suscipitur. -- Praecavetur vero aëris corruptio imprimis eo, quod omnia quae liberam ejus per totum cubile circulationem impedirent, sollicite amoveantur ; quod vela portatilia nonnisi agonizantium lectis applicentur, dein quod vetitum sit vestimenta quaecumque aegrorum in cubilibus asservare ; et tandem quod omnes inunctiones quantum fieri potest studiose evitentur.

Cubilia ipsa quotidie summo mane mundantur, lecti novitus sternuntur, infecta fors indumenta eorum mundis permutantur ; conten-

ta vero sellae patrochli lagenarum urinaria-
rum, sputatoriorum, sanguis fors venaesectione
emissus, vomitu rejecta, et similia pathognomo-
nica illico post visitam ejiciuntur.

Quovis die Sabbathi pavementum cubilium
aqua medio setacci abluitur, ita et ambitus a
tergo cubilium decurrens a parabolanis, gradus
vero a mediastinis purgantur. — Omni anno
semel et quidem de aestate, ubi id numerus ae-
grorum admittit cubilia evacuata per aliquot dies
ventillantur, et dealbantur quo tempore simul
necessariae reparaturae in omni suppellectili eo-
rundem suscipitur.

Decedente aegro lectus novo stramine, indu-
mentis mundis et lodice bene eventilato provi-
detur, ita ut neadveniens aeger ad omnino
mundum lectum collocari possit. Aegro diutius
in nososomio commoranti linteum et indusium
adminus omni septimana semel mundis per-
mutantur.

10mo. De cura animarum.

Aegri in nosocomio civico existentes con-
solationem spiritualem quotidie obtinent. Paro-
chus nosocomii aegros neosusceptos adit, quibus
quietem mentis conscientiae et confidentiam
in Supremum Numen commendat, ac eos post-
quam S. Exomologesin peregissent S. Synaxi

reficit, debiliores omnibus morientium Sacramentis providet, generaalemque omnibus absolutionem impertitur.

Alterius confessionis aegri, si specialiter id exoptent, visitantur, et suo more sacris providentur a suis Pastoribus aut eorum cöoperatoribus.

In ecclesia nosocomiali quotidei mane hora 9 diebus vero domini et festis hora 10 Missae Sacrificium in praesentia convalescentium, et multorum extra nosocomium habitantium celebratur.

Immo. Convalescentium exscriptio.

Si sub visitatione medica aegri cujuspiam aut convalescentis aut adminus emendati dimissio ab Ordinario decernitur, tunc illum concernens schaedä ordinationalis, et altera prius lecto affixa nationale illius continens (Ropfszettel) Assistenti medico primario ex omni sectione transmittuntur, qui nomina illorum, cum numero currente protocolli, et numero cubilis in schaedä peculiari adnotat, et Cancellariäe submittit; ab ea vero janitori eadem traditur consignatio, ut vestes ab eo asservatas proprietariis restituere possit.

Solventibus nota praestandae solutionis traditur, et id, quo jam anticipative deposita sum-

ma praestationem excedit, eis redditur; in contrario vero casu solutio ab illis expetitur.

Dimittuntur autem convalescentes ex instituto assumpto prandio.

Ii, qui per officium Capitaneatus qualicunque sub titulo nosocomii curae committebantur, vigiliis provisi ad domum civicam remittuntur data simul schæda dimissionali per Assistentem medicum primarium, quæ per vigiliarum magistrum civicum subscripta rursus remittendâ est.

12mo. De mortuis.

Morbo lethali succumbentes, ubi nulla amplius dant vitæ indicia, deferuntur per mediastinos aut ab ipsis parabolanis ad domum mortuorum, altera vero die suscipitur sectio pathologica, cujus resultata peculiariter adnotantur.

Sepultura curatur vel per nosocomium ipsum gratuito, vel vero per consanguineos aut amicos demortuorum. Beneficii gratuitæ sepulturae et alii pauperioris sortis in ambitu civitatis demortui participes fiunt, si a suis Parochis dimissi, ad nosocomium deferantur; similiter et ii, qui infelici casu interierunt atque sic nosocomio tradebantur; omnes gratuito sepeliendi linteo crassiori involuti per Parochum benedicuntur, et in capulo communi curru deferuntur ad coemeteria diversa civitatis.

Li vero, qui cura amicorum exquisitiori ritu sepulturae traduntur, hi pro diversitate majoris vel minoris pompae plus vel minus dependendum habent.

13tio. De protocollis et relationibus medicis.

Ut hucusque enumeratus ordo observari possit, diversa ante omnia necessaria sunt protocol-
la, nimirum :

1mo protocollum Medico-chirurgicum (das medicinische Krankenprotokoll); huc secundum numerum curentem inscribuntur nomen et cognomen, locus natalis, vitae conditio, Religio et aetas aegri, an coelebs — an uxoratus vel nupta — viduus vel vidua, dies assumptionis, numerus cubilis et lecti, conditio susceptionis, status morbi, dies exitus aut mortis, et in casibus extra ordinariis succincta morbi historia; haec ultima tria nonnisi sub exscriptione aegri inseruntur. Protocollum hoc concinnat et asservat Medicus Assistentens primarius.

2do. Est protocollum principale personale aegrorum; simile est priori eo excepto, quod ipsum morbum concernentia desint. (das Hauptkranken Protokoll).

3tio. Est protocollum vestimentorum in quo etiam sub numero currente protocolli inscribuntur nomina susceptorum et vestimenta, ac alia

ab iis adlata, praeterea continet columnam in qua inseritur dies et modus restitutionis, aut in casu ubi quis gratuito susceptus et tractatus in nosocomio demortuus esset, quandonam vestimenta haec in emolumentum nosocomii vendita sint. Haec duo protocolla in Cancellaria curantur.

4to. Sunt protocolla duo demortuorum, quorum unum a Parocho aliud vero a chirurgo qua mortuorum inspectore ducitur; in haec inscribuntur omnes tam in nosocomio demortui, quam illuc pro sepultura, adlati cujuscunque religionis, aut confessionis sint.

Inspector praeterea plures habet libros rationarios, quorum enumeratio hic superflua esset.

Ut autem Director nosocomii et Consul civitatis omni tempore statum aegrorum in nosocomio perspicere valeat, hinc primo quotidie relatio praestatur ab Assistente medico primario tabellaris in duplo (*Tagß Rapport*), in hac adducitur 1. secundum sectiones in nosocomio usitatas numerus aegrorum priori die praesentium, dein numerus eodem die assumptorum 3. numerus dimissorum, demortuorum, aut ex una sectione in aliam translatorum, quibus in summa a prioribus detractis resultat numerus mane sub visita medica praesentium; adscribuntur praeterea a tergo huius relationis nomina priori die demortuorum cum

causa mortis; denique nomen Assistentis inspectionistae huius diei adducitur.

Sub fine mensis vero datur relatio specialis de omnibus in nosocomio hoc mense tractatis in tabellarem conspectum contracta; enumerantur adeoque morbi systematice cum numero aegrorum a priori mense residuorum, in altera columna continetur numerus hoc mense e singulo morbo accedentium, in tertia summa priorum adeoque omnium tractatorum; dein in suis singulis columnis sanati, emendati et mortui, atque in fine horum summa exponitur; ultima denique columna continet residuos e singulo morbo decumbentes aegros.

Adnectitur sub fine conspectus generalis omnium in nosocomio elapso mense tractatorum, dimissorum, mortuorum; et adnotatur numerus eorum qui e demortuis in agone tantum, quod saepe fieri solet, nosocomio tradebantur. Relatio haec conficitur per Assistentem medicum primum in triplo, subscribitur a Directore et traditur cancellariae. Exacto vero anno ex omnibus mensuris construitur iterum per Assistentem medicum primum 1. Relatio specialissima super omnes per decursum anni in nosocomio tractatos, 2. conspectus tabellaris generalis totius anni, qualis relationi menstruae in fine adnecti solet. Hae relationes in triplo expeditae et a Directore instituti subscriptae per cancellariam ulterius ad Magi-

stratum et hinc ad Excelsum consilium promovetur.

Praeter relationes has tabellares ipse Director nosocomii quotannis specialissimam Excelso Consilio Locumtenentiali Regio submittit relationem, in qua genius epidemicus cum atmosphaerae constitutione, morborum tractatorum specialis character, methodus tractandi et huius resultata, casus obvenientes memorabiliores, verbo omnia, quae tantum scitu digna occurebant, dilucide deducuntur.

A p p e n d i x.

Conspectus generalis morborum per triennium frequentius in nosocomio isthoc occurrentium, habito respectu constitutionis atmosphaerae et genii epidemici.

18³⁰₃₁

N o v e m b e r. venti N. — sereni dies nulli; pluviae 7. temperatura moderata; — genius epidemicus praevalens nullus, occurrebant phlogoses, rheumatismi, catarrhi, febres intermittentes cum malis posthumis, copiosi hydropes.

D e c e m b e r. Ventus regnans N. coelum toto mense nubilum et pluviae frequentiores; magna hoc mense rheumatismorum frequentia, copiosi morbi exanthematici praesertim variolae; evoluta est hoc mense in nosocomio filiali gangrae-

na nosocomialis, fere omnibus, quos praehendit lethalis.

Januarius. Venti regnantes N. initio mensis frigus moderatum, pluviae et nives, circa medium intensius, aura sicca, — character inflammatorius regnans, copiosae phlogoses organorum pectoris. —

Februarius. Venti regnantes. N. et S. nebulae per dies 15, pluviae per dies 4, nives per dies 6; — morborum genius omni respectu similis genio mensis prioris.

Martius. Venti N. et W. tempus frigidum ventosum et nubilum integro fere mense, pluviae per dies 10, nives per dies 7, boreas per dies 3; — genius morborum inflammatorius perdurat.

Aprilis. Venti S. pluviae 9, temperatura variabilis, mane aura frigida, circa meridiem valde calida, vesperi aspera; — haec temperaturae conditio characterem inflammatorium sustentavit, et frequentes catarrhales ac rheumaticas affectiones genuit.

Maius. Venti W. pluviae per dies 14, temperatura secus nimium variabilis; — febres intermittentes copiosae, et rheumaticae characterem nervosum facile assumentes.

Junius Venti N. pluviae per dies 15, tempestates duae, tempus secus valde inconstans; — frequentes catarrhi, rheumatismi, circa finem mensis copiosi morbi abdominales, quorum in

systemate cholopoetico haesit radix; occurrit quoque saepius febris putrido nervosa cum purpura typhode.

Julius. Venti W. W. aestus magnus pluviae copiosae per dies 14, et 4 cum tempestatibus, nebulae densae post ortum solis evolutae toto fere die persistentes, inamoenum lutosum odorem unde quaque spargentes, homines aegerrime adficientes; — haec aëris inconsveta conditio genuit innumeros catarrhos ad initium mensis epidemicos; febris intermittens licet rarissima duabus sororibus aliquantum jam tumentibus sub stadio frigoris lethalis evasit. Stupendum in reliquo hoc mense apud nos intercessit morborum decrementum supremis naturae moliminibus in id quasi conversis, ut organismi nostri, post concessas has a potentiis nocentibus inducias, novis iustoque vehementioribus impetibus cosmicis reniti queant viribus valentioribus; sicque dum quisquis laudaret statum incolumem, vulgus profanum morbum imminem in dubium vocaret, dumque coordinationes medico-politicae ad reprimendam hanc calamitatem susceptae, gravium turbarum evaderent causae, irruit cholera indica severitate sua magnas undique sub sui ingressu edere consveta strages, nec sexui nec aetati, nec conditioni, nec vitae generi parcendo invasit, secus incolumes, et aliis morbis iam diutius distentos, et tanta quidem vehementia, ut quot

quot initio prehenderet, totidem fere evaderent victimae morbi fatalis.

Augustus. Venti N. coelum raro serenum nubilae fere perpetuae coloris rubro-coerulei utraque civitates undequaque obnubilantes, pluviae per dies 12; — morbus priori mense epidemicus perstat, et licet altiori jussu nosocomia alibi pro eo erecta haberentur, aderant tamen quotidie complura morbo correpta individua; intercurrit huic cholera biliosa, aderant praeterea plures casus dysenteriae biliosae; comparentibus demum circa finem mensis febribus intermittentibus, paroxysmis suis choleram indicam mentientibus mox tamen mitioribus, quae sub evolutione epidemiae hujus penitus disparuere epidemia haec sensim cessare coepit.

September. Venti N. S. nebulae spissae temperatura semper frigidiuscula, aurora borealis; — copiosae febres intermittentes saepe larvatae, aliquoties formam cholerae induentes; complures febres nervosae, torpidae et putridae; ac hydropes.

October. Venti N. mensis hic constanti serenitate, calore et amoenitate sua se peculiariter distinxit; — febres intermittentes perdurant aderant secus exanthemata, morbi biliosi, et phlogoses sat validae.

Conspectus tabellaris morborum praecipuorum
1857 in nosocomio St. Rochi tractatorum, ha-
bito respectu frequentiae eorumdem.

	tractati	sanati	emendati	mortui	remanentes
1. Febres intermittentes	501	475	—	2	24
2. Syphilides	380	331	22	7	20
3. Febres gastricae	315	305	—	—	10
4. Inflammationes omnis generis	294	248	—	26	20
5. Adfectiones rheuma- ticae	266	253	—	—	13
6. Febres nervosae	205	169	—	32	4
7. Hydropes	182	90	—	71	21
8. Cholerae orientales ..	176	76	21	77	2
9. Phthyses	172	—	20	148	4
10. Adfectiones catarrhales	163	154	—	—	9
11. Exanthemata (35 erys.) (25 variol.) etc.	141	130	—	—	11
12. Febres putridae	101	73	—	28	—
13. Diarrhoeae et Dysen- teriae	73	56	—	15	2
14. Infarctus, et induratio- nes viscerum	54	42	1	8	3
15. Scorbuti	43	35	—	7	1
16. Paralysis et Apople- xiae	40	11	3	4	2
Morbi interni reliqui di- versi	158	122	28	—	8
Morbi ad chirurgiae sphaeram pertinentes	274	177	32	6	29
Morbi mentis	22	4	17	—	1
Marasmi	41	—	5	34	2
(Parturientes	92	—	85	2	5
(Neonati.	86	—	66	13	7

in Summa : | 3779 | 2754 | 300 | 530 | 198

Inter 530. mortuos sunt: 92. in agone adlati.
Extra nosocomium demortui, et sine impetranda gratui-
tae sepulturae ad domum mortuorum delati sunt 188
mares, 90 foeminae, 84 proles.

A n n u s 18 $\frac{3}{2}$.

November. Venti N. W. nebulae frequentes, pluviae per dies 10, nives per dies 4; — morborum genius ut mense priori.

December. Nebulae perpetuae foetentes; — febres omnis generis cum propensione in characterem adynamicum.

Januarius. Initio mensis coelum serenum aër siccus electricus, noctes algidae; — phlogoses innumerae graviores; — repentina circa medium mensis frigoris remissio cum nebulis perpetuis genuit catarrhos, rheumatismos et febres intermittentes. — Convalescentia tardior, et relapsus faciliores, copiosae phthyses.

Februarius. Primis 6 diebus pluviae perpetuae dein repentina serenitas, et tempus amoenissimum usque finem mensis; — adfectiones rheumaticae omnis generis et febres intermittentes.

Martius. Venti N. W. temperatura toto mense amoena serena; — febres intermittentes tertianae ac quotidianae.

Aprilis. Venti N. Coelum in toto fere mense serenum, pluviae per dies 4, nives per dies 4; — initio febres intermittentes copiosissimae, circa medium mensis phlogoses omnis generis.

Majus. Usque 21-am venti ingrati frigidi, pluviae frequentes; character inflammatorius eminentiori

in gradu persistit, febribus quoque intermittentibus se frequentius obtutui sistentibus.

Junius. Venti N. perpetui frigidissimi, coelum nunquam serenum, nubes multae, pluviae rarae et parcae; — character morborum ut mense praeterlapso.

Julius. Singularis et insolitus observabatur hoc mense atmosphaerae status, magna Barometri et Thermometri variabilitas, pluviae per dies 11, sed nec aërem nec terram reficientes, venti perpetui N. W. fortes, et tamen morbi pauci mites, plerumque inflammationes leviores; febres intermittentes cum remittentibus confluentes; — funera perrara.

Augustus. Venti N. W. et S. W. moderati, toto mense, ingens siccitas, tempestates 6; — magna morborum in statum nervosum opportunitas; copiosae diarrhoeae serosae in choleram facile transientes, Cholera ipsa sat frequens.

September. Venti N. W. aura subfrigida; — magna febrium intermittentium praesertim tertianarum copia, phlogoses cum nota biliosa.

October. Venti fere nulli tempus die noctuque amoenum et calidum; — morbi biliosi, affectiones catarrhales, copiosae variolae, varioloides et aliquot scarlatinae.

Denominatio morborum ;	tractati	sanati	emendati	mortui	remanentes
1. Febres intermittentes	413	399	—	—	14
2. — — gastricae	393	382	—	—	11
3. Inflammationes	363	328	—	18	17
4. Syphilides topicae et universales	285	234	8	4	39
5. Hydropes	189	106	—	77	6
6. Exanthemata	175	150	—	3	22
7. Adfectiones rheumati- cae	161	151	—	—	10
8. Phthyses	146	—	3	133	10
9. Adfectiones catarrhales	128	121	—	—	7
10. Diarrhoeae et Dysente- riae (17)	99	85	—	12	2
11. Febres nervosae	91	51	—	34	6
12. Cholerae orientales ..	71	34	—	37	—
13. Infarctus et induratio- nes viscerum	62	52	—	6	4
14. Paralysis et Apoplexiae	33	6	2	21	4
15. Haemoptoë et Haemua- temeses	26	18	—	5	3
Colica pictorum	20	13	—	2	5
Icteri	11	8	—	—	3
Morbi interni, reliqui,	139	109	—	15	15
Morbi ad chirurgiae sphaeram spectantes	264	176	19	35	34
Morbi mentis	16	9	4	—	3
Marasmi	27	—	3	22	2
(Parturientes	61	—	57	2	2
(Neonati	60	—	55	3	2
in Summa :	3233	2432	151	429	221

Inter 429 mortuos sunt 66 in agone adlati.
Extra nosocomium demortui et sine impetrandae gratui-
tae sepulturae ad domum mortuorum hoc anno delati
sunt: 117 viri, 80 foeminae et 50 proles.

A n n u s 18 $\frac{32}{3}$.

November. Nebulae per dies 12 pluviae per dies 9, nives per dies 2, aura frigidiuscula, venti N. W. adfectiones rheumaticae omnis generis complures febres intermittentes, morbus variolosus.

December. Coelum toto fere mense nebulosum et triste, nives solenniores per dies 3, pluviae per dies duas, ultimis diebus frigoris sensibile incrementum, venti N. W.; — character morborum idem cum eo mensis prioris, variolantium iterum complures, nonnullae febres nervosae.

Januarius. Intensissimum constansque frigus usque 28vum, dein repentina remissio, nives per dies 10, nebulae per dies 15, venti rari N. W.; — phlogoses omnis generis strictiorem remedium antiphlogisticorum apparatus exposcentes, rheumatismi acutissimi et copiosae variolae naturales.

Februarius. Temperatura mollis venti S. et frequentes pluviae per dies 2, nives per dies 3; — morborum genius phlogisticus mitior, variolae frequentes benignae, morbi catarrhales.

Martius. Usque 6 ultimos mensis dies pluviae et nebulae crassae, in reliquo id hoc mense erat memorabile, quod consveti ventus aequinoctiales penitus emanserint; character phlogisticus intercurrentibus nonnullis pyrexijis, intermittentibus typi quotidiani, et tertiani, variolarum sat magnus numerus.

Aprilis. Venti varii N. W. S. et S. W. nebulae perpetuae et temperatura frigida; character morborum subinflammatorius, complures febres intermittentes, nonnullae biliosae, circa ultimos mensis dies nonnulla Influenzae (Grippe) indicia.

Majus. Constans et insolitus aestus, venti perpetui septentrionales, pluviae paucae nebulae nullae; — morbi catarrhales sine et cum nota biliosa, nonnullae phlogoses et aliquot nervosae febres.

Junius. Aestus fere constans, tempestates nullae, pluviae per dies 3 venti N. W. et S. Influenza penitus evanida, febres intermittentes et biliosae copiosiores evaserunt.

Julius. Intensissimo prioris mensis calori successit sensibile frigus magnaue temperaturae iniquitas, Aprili potius propria, coelum semper triste, nebulae crassae, et pluviae copiosae, tempestates frequentes et fortes; — character morborum idem cum eo mensis praeteriti, morbi plerumque mitis.

Augustus. Calor moderatus, pluviae magnae per dies 19, tempestates sat graves procellosae; — magna rheumatismorum copia, morbi biliosi sensim evanere.

September. Usque 24am pluviae, tandem coelum serenum, temperatura calida amoena, tempestates 3, venti fortissimi N. W. et N. O.; character biliosus increscit comparentibus simul phlogosis, aderant nonnulli rheumatismi ac febres intermittentes.

October. Temperatura mollis et amoena, serenitas perpetua, venti rari, genius epidemicus nullus, morbi rarissimi et mitissimi.

Denominatio morborum :	tractati	sanati	emendati	mortui	remanentes
1. Inflammationes	379	346	—	22	11
2. Syphilides	352	299	12	—	41
3. Adfectiones rheumaticae	220	210	—	—	10
4. Adfectiones catarrhales	197	186	—	—	11
5. Febres gastricae	173	166	—	—	7
6. Febres intermittentes	161	151	—	—	10
7. Phthyses	147	1	3	136	7
8. Hydropes	123	77	1	43	2
9. Variolae	(101	90	—	11	—
Exanthemata reliqua	(110	99	—	2	9
10. Febres nervosae	67	39	—	23	5
11. Infarctus et indurationes viscerum	48	42	1	1	4
12. Paralysis et Apoplexiae	48	17	—	27	4
Febres putridae	20	11	—	9	—
Diarrhoeae et dysenteriae	48	36	—	12	—
Morbi interni reliqui ..	246	213	8	8	17
Morbi ad chirurgiae sphaeram spectantes	287	214	21	33	19
Morbi mentis	13	7	1	2	3
Marasmi	22	—	2	19	1
(Parturientes	85	—	83	1	1
(Neonati, et inventitii (6)	94	—	87	6	1
in Summa :	2941	2204	219	355	163

Inter 355 demortuos sunt 42 in agone adlati.
Extra noscomium demortui et sine impetrandae gratulae sepulturae ad domum mortuorum hoc anno delati sunt: 104 viri, 63 foeminae, 58 proles.

Conspectum hunc morborum tantum generalem esse singulus pervidet. Limites enim dissertationis multum excederet, si ea quae in hoc instituto per triennium acta sunt, specialius delineare studuissem, quod utique eo minus necessarium esse duxi cum Sp. Dominus Director Leopoldus Windisch, quam plurimas et egregias a pluribus annis de hoc argumento publici juris fecerit relationes. — Vide :

Orvosi Tár 1831. 1ső kötet 2 Füzet:

2) Számadás azon betegségekről, mellyek 1830ban Pesten a' polgári Kórházban orvosoltattak; közli Dr. Windisch Leopold.

— — — — — 2dik kötet 4 Füzet:

3) Dzondi bujasenyvellenes gyógymódja, tulajdon tapasztalásaival megtöldva közli Dr. Windisch Leop.

— — — — — 1832 3 Füzet:

5) A' dohányfestvény a' vizkórban Dr. Windischtól.

1) Számadás azon betegségekről mellyek 1831 Pesten a' polgári Sz. Rókustól nevezett kórházban orvosoltattak, közli Dr. Windisch Leopold.

— — — — — 1833 1 Füzet:

1) Számadás azon betegségekről, mellyek 1832 Pesten a' polgári Rókuskórházban orvosoltattak közli Dr. Windisch Leopold.

Orvosi Tár 10 és 11 Füzet:

4) Számadás azon betegségekéről, mellyek 1833. Pesten a' polgári Rókus kórházban orvosoltattak; közli Dr. Windisch Leopold etc. etc.

Proxime vero in: Schmid's Jährliche Berichte der in, und ausländischen gesammten Medicin Leipzig 1834. 7 Heft, sagacissimae observationes clarissimi hujus viri erudito medicorum publico tradentur.

T h e s e s :

1. Magna est nosocomiorum , omni respectu. utilitas et necessitas.
 2. Omnis febris est tantum symptomata.
 3. Jurisconsultus in casibus occurrentibus medici forensis iudicio carere nullatenus potest.
 4. Omnis morbus sub certis circumstantiis est contagiosus.
 5. Crises negant, qui eas turbant.
 6. Cura homoeopathica est diaetetica , nullis remediis adjuncta.
 7. Temerarias operationes chirurgicas suscipere valorem chirurgi minime auget.
 8. Mors physico considerata est nova generatio.
-

